รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ
A Model of Volunteer's Mind Development of Suksalanukhro Nakhonpathom Foundation Based on Buddhist Integration

ภานุมาตร์ เนโส
Panumart Neso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Pali Sueksa Buddhagosa Campus
E-mail: mcupali001@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และสัมภาษณ์เชิงลึกภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า

1. จิตอาสามีแรงบันดาลใจ แรงขับเคลื่อนในการทำงาน เชื่อว่าทำดีย่อมได้ดี สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ การฝึกสติขัดเกลาจิตใจโดยการปฏิบัติกรรมฐานอย่างสม่ำเสมอ มีกัลยาณมิตรดี และเปิดโอกาสให้ตนเองทำความดี ฝึกฝนกายใจให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างปกติสุข ชีวิตเกิดการพัฒนารอบด้าน และเมื่องานสำเร็จจึงเกิดความภูมิใจ สร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองมุ่งมั่นตั้งใจทำงานจิตอาสา เป็นการยังประโยชน์ตนและประโยชน์ต่อสังคม

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม สามารถนำมาประยุกต์นำไปปรับใช้ในการทำงาน ได้แก่ สัปปุริสธรรม 7, อริยวัฑฒิ 5, พละ 5, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4, ฆราวาสธรรม 4, ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์, บุญกิริยาวัตถุ 3, ทศพิธราชธรรม 10, หลักขันติธรรม, ความไม่ประมาท และหลักความสุจริต

3. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือ การนำหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้ในการทำงานมี สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานจิตอาสาเชิงบวก ในการปฏิบัติหน้าที่จิตอาสามีคุณธรรม จริยธรรม มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติกำหนดรู้อยู่เสมอ เห็นประโยชน์ส่วนรวม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพกฎกติกา ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข มุ่งประโยชน์ร่วมกัน องค์ความรู้ คือ VMS Model

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนา, จิตอาสา, มูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์ นครปฐม, พุทธบูรณาการ

ได้รับบทความ: 29 สิงหาคม 2567; **แก้ไขบทความ:** 11 ธันวาคม 2567; **ตอบรับตีพิมพ์:** 13 ธันวาคม 2567
Received: August 29, 2024; **Revised:** December 11, 2024; **Accepted:** December 13, 2024

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study of the principle of volunteer development found in modern sciences in Thai society, 2) survey the Buddhist teachings concerning the volunteer of Suksalanukhro, Nakhonpathom Foundation, and 3) presenting the model of volunteer's mind development of Suksalanukhro, Nakhonpathom Foundation, based on Buddhist integration. It was qualitative research with in-depth interviews in fieldwork.

The research results found that:

1. Volunteer works are driven by various sources of inspiration, including faith, the belief that good deeds bring good outcomes, other Buddhist teachings and respected teachers, which serve as exemplary models for their benefits. Volunteers regularly practice mindfulness which helps refine their minds. They also have good friends, and finding opportunity to do good, they train their physic and mind to fit their works, having a good life. This enables them to live harmoniously in society. As their work succeeds, they feel a sense of pride, which further motivates them to continue their volunteer work, benefiting both themselves and the community.

2. Buddhist teachings promoting volunteer development of Suksalanukhro Nakhonpathom Foundation can be applied to enhance the volunteer work include the Seven *Sappurisa-dhamma*, Five *Ariyavaddhi*, Five Powers (*Bala*), the Four *Brahmavihara*, Four *Sangahavatthu*, Four *Iddhipāda*, Four *Gharavāsadhamma*, Four *Ditthadhammikattha*, Three *Attha*, Three Grounds of Meritorious Action or *Punnakiriyavatthu*, *Dasavidharajadhamma*, mindfulness, patience *(Khanti*), heedfulness or *Appamāda*, and honesty.

3. The model of volunteer's mind development of Suksalanukhro, Nakhonpathom Foundation, based on Buddhist integration showed that it was by applying key Buddhist teachings such as the *Sangahavatthu* teachings, etc. These teachings are essential in encouraging the active behaviors of volunteer, having good relationship, compassionate, emotions control, being mindful, beneficial to public, respects in right and freedom of others, law follower, helping social growth. The knowledge gained is VMS model.

Keywords: Model, Development, Volunteer, Suksalanukhro Nakhonpathom Foundation, Buddhist Integration

1. บทนำ

ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมากจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่บีบรัดได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ ดังนั้น ความสำนึกต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวันความเจริญทางด้านวัตถุในปัจจุบันทำให้สังคมมีค่านิยมสูงขึ้น ให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองและอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลงและมีปัญหามากมายการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า "จิตสาธารณะ" มากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะสร้างประโยชน์และก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน

ในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย พบว่า ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิเป็นที่ตั้งมั่นของพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนานคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนากลายมาเป็นสมบัติของชนชาติไทยให้ประชาชนชาวไทยได้เกิดความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับนนท์ ธรรมสถิต (2532: 15)

จิตอาสาที่เป็นต้นแบบได้เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตกาลเมื่อ 2,600 กว่าปี กล่าวคือหลังจากเจ้าชายสิทธัตถะได้อธิษฐานจิตบำเพ็ญตนเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จึงให้กำเนิดจิตอาสาโดยเริ่มต้นจากการสร้างพุทธสาวกหรือ ศาสนบุคคล เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการเผยแผ่ และให้กำเนิดสังฆรัตนะ หรือพระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนาจนครบพระรัตนตรัย ด้วยวิธีที่เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสมปทา จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ส่งพระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระศาสนา ด้วยพุทธพจน์ว่า "จรถ ภิกขเว จาริกัง พหุชนหิตายะ พหุชนสุขายะ โลกานุกัมปายะ อัตถายะ หิตายะ สุขาย: เทวามนุสสานัง แปลความว่า "ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์" (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพุทธจิตอาสาจนเป็นต้นแบบถึงปัจจุบัน

จิตอาสาในประเทศไทยนั้น มีมานานแล้วแต่เกิดขึ้นกับคนไทยเป็นกลุ่ม ๆ จากนั้นได้เกิดเป็นเครือข่ายจิตอาสาที่มีลักษณะเชื่อมโยงการทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขับเคลื่อนแก้ปัญหาของประเทศไทยอย่างจริงจังภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ภัยสึนามิครั้งยิ่งใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 ที่มีความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก

ถือเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้คนไทยมีกระแสความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยคนจนได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือด้วยหัวใจที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

จิตอาสาเริ่มเกิดขึ้นอย่างจริงจังในประเทศไทยภายหลังการเกิดธรณีพิบัติสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ในครั้งนั้นอาสาสมัครจำนวนมากหลั่งไหลจากทั่วประเทศและทั่วโลกเกิดการร่วมมือกันระหว่างองค์กรภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ เพื่อมาระดมความช่วยเหลือผู้ประสบภัยดำเนินการกู้ศพทำความสะอาดในบริเวณชายทะเล 4 จังหวัดภาคใต้เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการเป็นอาสาสมัครและทำให้คนไทยได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับความสามัคคีการมีส่วนร่วมและคุณธรรมว่าด้วยการให้อีกครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับ นันทรัตน์ ปริวัติกรรม (2532) กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาไว้ว่า คือการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัฑฒิ เรียกเต็ม ๆ ว่า "อริยวัฑฒิ" แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งแสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีความหวังจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญดังกล่าวมี 5 ประการ คือ 1) ศรัทธา 2) ศีล 3) สุตะ 4) จาคะ 5) ปัญญา สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต (2552: 15) เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ และจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การสร้างคนให้มีจิตอาสามีความสำเร็จต่อบุคคลและกลุ่ม บุคคล องค์กร สังคมชนบท สังคมเมือง และประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแล และรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันโอกาสในการในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องก็จะลดลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง บุคคลมีคุณลักษณะจิตอาสา สอดคล้องกับอรพินทร์ ชูชม และคณะ (2559: 35) จิตอาสา คือ จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจสมัครใจอิ่มใจซาบซึ้งใจปีติสุขที่สละเวลาแรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คนเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้มเป็นจิตที่เปี่ยมด้วย "บุญ" คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดีอีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้บ้าง สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552: 11)

"จิตอาสา" เป็นภาวะที่เกิดขึ้นโดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะบุคคลที่เป็นบุรุษ สตรี ญาติมิตรเพื่อนหรือคนรู้จักเท่านั้น แต่ควรต้องเผื่อแผ่ ดูแลสังคม ดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ด้วย โดยร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เป็นรูปธรรมกันมากขึ้นในสังคม กล่าวเฉพาะสตรี คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในแทบทุกด้าน เป็นผู้ให้ความรักและความอบอุ่นแก่บุตร ขัดเกลาสั่งสอน รวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมให้กับคนในครอบครัว สตรีเป็นผู้มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตและสังคมเพราะพลังของสตรีมีถึงครึ่งหนึ่งของพลังมนุษย์ทั้งโลก แม้ว่าสังคมจะหมุนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่กิจกรรมและบทบาทของสตรีในแต่ละด้านยังคงมีความสำคัญเสมอมา สตรีเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพราะพลังของสตรีมีถึงครึ่งหนึ่งของพลังมนุษย์ทั้งโลก สอดคล้องกับ คุณหญิงลักษณา เลาหพันธุ์ (2556) ภาครัฐได้เห็นความสำคัญการทำงานของสตรี จึงได้มีการส่งเสริมและให้โอกาสการทำงานของสตรีในแต่ละองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเสื่อมโทรมลงเห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหาต่าง ๆ มีมากมาย จิตอาสาทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นการสร้างจิตสำนึกเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมโดยเห็นว่า "ผู้ให้ย่อมเป็นสุขเป็นที่พึงปรารถนาของผู้รับ" การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธศาสตร์มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองเพื่อประโยชน์ 3 ระดับ คือการพัฒนาตนเพื่อประโยชน์ตน การพัฒนาตนเพื่อประโยชน์คนอื่น และการพัฒนาตนขั้นสูงสุด สอดคล้อง พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, (2551: 223) การพัฒนาตนเองขั้นสูงสุดนี้ก็เพื่อประโยชน์สังคมหรือส่วนรวมนั่นเอง ซึ่งมนุษย์ผู้พัฒนาตนถึงขั้นนี้ได้ในโลกและเป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับ อาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนที่นับได้ ดังนั้น การสร้างจิตสำนึกเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมนั้น จึงเป็นสิ่งที่ทุกสังคมรวมทั้งสังคมไทยมีความต้องการเป็นอย่างยิ่ง

มูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม เป็นองค์กรการกุศล ก่อตั้งขึ้นเพื่อคอยให้ความช่วยเหลือสังคม ในรูปแบบการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ผู้ประสบอุบัติเหตุ ดำเนินงานเกี่ยวกับศพไร้ญาติ โดยการออกปฏิบัติของงานหน่วยเคลื่อนที่เร็วที่รีบบึ่งรถกู้ภัยไปให้ถึงที่เกิดเหตุโดยเร็วที่สุด ด้วยการทำงานแข่งกับนาทีชีวิตของผู้บาดเจ็บโดยไม่ สนใจว่าคนเจ็บเหล่านั้นจะเป็นใคร ยากดีมีจนอย่างไร ขอเพียงให้ไปทันช่วยเหลือชีวิตและนำส่งโรง พยาบาลเท่านั้น ไม่เพียงเท่านั้น มูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์ยังได้พัฒนาคุณภาพชีวิตอีกในหลาย ๆ ทาง รวมถึงการฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติ

กว่า 100 ปีนับตั้งแต่มูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์ นครปฐม ก่อตั้งขึ้นและทำงานอย่างต่อเนื่อง มีผู้คนในสังคมที่ได้รับความช่วยเหลือไปแล้วนับหลายล้านคน ปัจจุบันมีอาสาสมัครกู้ภัยรวมหลักพัน จึงเป็นภาพสะท้อนของการให้ที่นอกจากจะมีความต้องการที่จะช่วยเหลือแล้ว การเอาใจใส่ การทำงานอย่างจริงจังและมีกระบวนการทำงานในโครงสร้างอย่างชัดเจน จะนำไปสู่การช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม เหล่านี้จึงเป็นการช่วยบรรเทาทุกข์ร้อนและแก้ปัญหาสังคมนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืนและลุล่วง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาจิตอาสาของอาสาสมัครกู้ภัยมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์ นครปฐม และเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ จนสามารถนำหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการทำงานจิตอาสา และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นเรื่อยไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย

2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา เช่น เอกสารการแนวคิดการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล หลักธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research)

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มนักวิชาการที่เป็นจิตอาสา กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาสาสมัครกู้ภัย และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) ของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์ นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ นักวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) ผู้บริหารมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม และอาสาสมัครกู้ภัยลูกข่ายมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการที่เป็นจิตอาสา จำนวน 7 รูป/คน 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(ประชาชนที่รับบริการ) จำนวน 6 คน 3) กลุ่มผู้บริหารมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 4 คน และ 4) กลุ่มอาสาสมัครกู้ภัยหรือลูกข่ายมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 10 คน ซึ่งสอบถามในทัศนะที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดโดยผู้วิจัยคัดเลือกด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แบ่งประชากรที่ใช้ ศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 รูป/คน คือ

1. กลุ่มนักวิชาการที่เป็นจิตอาสา จำนวน 7 รูป/คน
2. กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) จำนวน 6 คน
3. กลุ่มผู้บริหารมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 4 คน
4. กลุ่มอาสาสมัครกู้ภัยหรือลูกข่ายมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 10 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการสร้างขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงทัศนะที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ
3. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
4. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ขอนัดหมาย และเข้าพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกำหนด จากนั้นจึงอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และเริ่ม

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ และเนื่องจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นั้น มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด จึงสามารถที่จะตั้งคำถามที่มีลักษณะเจาะลึกลงไปในรายละเอียดต่าง ๆ ได้อีก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตศึกษาถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. ขอสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาสาสมัครกู้ภัย และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) ของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงใช้เทปวิธีอัดเสียง และสมุดโน้ตในการจดแต่ละประเด็น เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่องและอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๒๗ รูป/คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในประเด็น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปสังเคราะห์ วิเคราะห์เชิงคุณภาพต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นสำคัญ โดยอาศัยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและจดบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการจำแนกข้อมูล ต่อจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มารวบรวม สังเคราะห์ วิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญ และอธิบายความเชื่อมโยงกัน โดยการเขียนในเชิงพรรณนาเป็นการเขียนเรียงความโดยสอดแทรกความรู้สึกจากสภาพความเป็นจริงลงไปและประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันให้ทันสมัย เข้าใจง่ายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในสังคม

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากการเร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทำให้ค่านิยมในการใช้ชีวิตเปลี่ยนไป ผู้คนเกิดความถดถอยทางคุณธรรมจริยธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกันหาได้ยาก การเร่งพัฒนาไม่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตและคุณภาพชีวิต ผู้คนขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ความสามัคคีลดน้อยลง เกิดความวุ่นวายและปัญหาต่าง ๆ ตามมา สังคมจึงโหยหาความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อด้วยความจริงใจโดยไม่หวังผลตอบแทน หลายภาคส่วน

เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีความพยายามผลักดัน ส่งเสริม กระตุ้นให้คนในสังคมมีจิตสำนึกและเกิดแรงจูงใจในการทำความดี ช่วยเหลือกันด้วยความจริงใจ หรือที่เรียกว่า “จิตบริการ”ซึ่งมีความแตกต่างจากการบริการทั่วไป จิตบริการ คือ การบริการที่มาจากใจ มีหัวใจของการบริการเต็มใจช่วยเหลืออย่างจริงใจ กระตือรือร้น แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ โดยแสดงออกทางรอยยิ้ม มารยาทที่ดี คำพูดที่สุภาพ เข้าใจผู้อื่น “จิตบริการ”เป็นสิ่งสำคัญและพึงมี เพื่อจรรโลงให้สังคมน่าอยู่

สังคมต้องการคนดีมีศีลมีธรรม เอื้อเฟื้อและมีน้ำใจต่อกัน รู้จักการให้ ดังคำว่า “ทาน” หรือการให้ หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) คือ ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ปัน สิ่งของของตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น (พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตฺโต, 2545: 93) ในทางพระพุทธศาสนา การให้ คือ ทาน ได้แก่ ยกมอบให้แก่ผู้อื่น ให้ของที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น สิ่งที่ให้ ทรัพย์สิน สิ่งของที่มอบให้ แจกออกไป เผื่อแผ่ด้วยมิตรไมตรีมีน้ำใจต่อกัน การให้ความรู้สั่งสอนกัน และ “ผู้ให้” ก็นับวันจะหาได้ยาก ผู้ให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนนั้นหายากยิ่งกว่า จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ ด้วยความเต็มใจสมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปีติสุข พร้อมเสียสละเวลา แรงกาย แรงสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรม สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น จิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา ความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน มีความสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเยือกเย็นและพลังแห่งความดีอีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

จิตอาสา การทำความดีเป็นบุญอย่างหนึ่ง เช่น จิตสำนึกที่มีต่อพระพุทธศาสนา คือ ความตระหนักรู้ในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่พึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนา การอาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยใจที่มีธรรมะ ไม่หวังผลตอบแทน โดยมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ทำให้ใจมีกำลัง เกิดพลังที่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจมุ่งมั่น กระตือรือร้น ทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ ลักษณะของผู้ที่เป็นจิตอาสา มักเป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีเมตตา เข้าใจเห็นใจผู้อื่น เต็มใจช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนโดยไม่หวังผล เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จิตอาสามีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การพึ่งพาซึ่งกันและกันทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และระดับประเทศ

แนวคิดจิตอาสาในทางพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เมื่อคราวที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ส่งพระภิกษุชุดแรกออกไปประกาศศาสนา “จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชน สุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จิตอาสา คือ จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะ จิตที่เป็นสุขเพื่อได้ทำความดี อยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน พร้อมสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญาในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเมตตากรุณา เต็มเปี่ยมด้วยความสงบเย็น และเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ จิตอาสาเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของประเทศและพลเมืองโลก เพราะบุคคลที่มีจิตอาสาจะเป็นผู้ที่ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมที่จะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยการช่วยเหลือผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ในมุมมองของจิตอาสากล่าวคือ เป็นจิตอาสาที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักโดยแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการกระทำ ได้แก่ความตระหนักการตระหนักรู้เอาใจใส่ความสำนึกการคำนึงถึงและความรับผิดชอบ แสดงถึงความเป็นส่วนรวม ความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน กิจการสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด ประโยชน์สุขของส่วนรวม ให้สอดคล้องกันเกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ของสาธารณะหรือสังคม ด้วยการใช้สติปัญญาเป็นธุระเข้าร่วมมีส่วนร่วมการดูแลสร้างสรรค์และความพยายามทำให้ดีขึ้นเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความยุติธรรม หรือเอื้อประโยชน์ต่อสังคม เพื่อแสดงความเอาใจใส่ต่อสังคมเป็นความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น มองโลกในแง่ดีอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง สอดคล้องกับ วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, (2554)

4.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม

จิตอาสาในทางพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมสำหรับอาสาสมัครหรือจิตอาสา พึงยึดถือปฏิบัติ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในเกี่ยวกับการคิดความรู้สึกที่ส่งผลให้แต่ละคนแสดงพฤติกรรมจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ได้แก่ สัปปุริสธรรม 7, อริยวัฑฒิ 5, พละ 5, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4, ฆราวาสธรรม 4, ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4, อัตถะ 3, บุญกิริยาวัตถุ 3, ทศพิธราชธรรม 10, หลักของสติ, หลักขันติธรรม, หลักความไม่ประมาท และหลักความสุจริต เป็นหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม สามารถนำมาประยุกต์และนำไปปรับใช้ในการทำงานจิตอาสา

ผู้วิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่อาสาสมัครหรือจิตอาสา นำมาปรับใช้และประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสามากที่สุด คือ หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ด้วยหลักเมตตาความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค หลักกรุณา เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ซึ่งความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักมุทิตาเป็นความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีการมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง และอุเบกขาเป็นการรู้จักวางเฉย เป็นการวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดีย่อม

ได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และหลักอิทธิบาท 4

4.3 รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือการนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสา เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานจิตอาสา เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครหรือจิตอาสา จะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีมารยาทที่ดี พูดจาไพเราะ มีความเมตตา ปรารถอยากจะช่วย รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ทำร้ายหรือตบตีผู้ประสบเหตุหรือคนรอบค้าง รู้จักขัดเกลากิเลสของตน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ลักเล็กขโมยน้อย ยินดีในสิ่งที่เรามี ไม่อยากได้ของคนอื่น กระทำการใดๆ ด้วยความไม่ประมาท มีสติและกำหนดรู้อยู่เสมอ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่ทำให้ทรัพย์สินส่วนรวมเสียหาย มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพกฎกติกา มารยาททางสังคมและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ การไม่เบียดเบียน และการมุ่งประโยชน์ร่วมกัน

4.4 แนวทางพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

แนวทางพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือ

1. วิธีการหรือแนวทางการพัฒนาจิตบริการ ได้แก่ 1) สอนตนเอง ด้วยตนเองจากชีวิตจริง คือ ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ สร้างจิตบริการด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง จากประสบการณ์และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานที่ผ่านมา 2) รู้จักการข่มจิตข่มใจ อดทนอดกลั้นกับสิ่งที่มากระทบ เป็นการฝึกฝนทั้งภายในภายนอก ซึ่งจะค่อย ๆ สร้างภาวะจิตบริการให้เกิดขึ้น นำตนเองเข้าสู่บรรยากาศและสังคมของการให้ โดยใช้การฝึกกรรมฐานเป็นตัวสร้างสติให้เกิดขึ้น 3) หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ มีความสม่ำเสมอในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ มองเป็นหนทางที่ท้าทายความสามารถ และเป็นการพัฒนาตนเองให้เก่งขึ้นด้วย 4) สร้างขวัญและกำลังใจ การได้รับคำชมเชย รับฟังซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำงาน ทำให้จิตอาสามีความรู้สึกและมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

2. แนวทางการพัฒนาจิตบริการของจิตอาสาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน ได้แก่ 1) มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศรัทธาในพระพุทธเจ้า หลักธรรมคำสอน และความ

ศรัทธาในงานจิตอาสา การทำความดี ยึดมั่นในความดี เชื่อมั่นและทำงานด้วยใจ มีศีลมีธรรมเป็นที่ตั้ง 2) มุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำความดีเพื่อผู้อื่นอย่างไม่ลังเลสงสัย 3) มีกัลยาณมิตรที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญของความงอกงามทั้งทางโลกและทางธรรม การชักจูงกันมาทำความดีอย่างจิตอาสาเพื่อพระพุทธศาสนานั้น เป็นโอกาสที่ดีของชีวิต 4) มีความสุขใจในการทำเพื่อผู้อื่นนับเป็นบุญอย่างมากที่ได้ทำเพื่อการทำนุบำรุงซึ่งพระพุทธศาสนา

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า การทำงานจิตอาสาทำให้เกิด 1) ความสุขและได้ผลดีกับตนเอง 2) เกิดความเมตตาขึ้นภายในจิตใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น 3) เกิดการขัดเกลาจิตใจจากภายในเป็นความพร้อมสู่ภายนอก พร้อมในการทำงานจิตอาสา เช่น การละเลิกพฤติกรรมไม่ดี

4. มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านกาย มีความอดทน แข็งแกร่ง จิตใจที่เข้มแข็ง และเกิดสติปัญญาในการคิดพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ส่งต่อสิ่งดีดี ช่วยเหลือเพื่อผู้อื่นได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย มีความมั่นใจที่จะตั้งใจทำความดีเพื่อสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งดีดีให้เกิดขึ้นเพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติสืบไป

5. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสาเป็นการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของจิตอาสา ดังนี้ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาร่างกายให้มีความพร้อม หมั่นดูแลจัดการกับอินทรีย์ทั้ง 5 ร่างกายของตนเองให้เป็นปกติสุขอยู่เสมอ มีความอดทน มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพื่อพร้อมที่จะทำงานจิตอาสาด้วยใจที่เบิกบาน 2) ศีลภาวนา จิตอาสามีความสามารถอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ไม่เบียดเบียนใครทั้งทางกาย วาจา ใจ คิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล รู้จักยับยั้งช่างใจ รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดควรไม่ควรกระทำทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การคิดดี พูดดี ทำดี ย่อมมีสุขอยู่เสมอ 3) จิตภาวนา คือ การพัฒนา ฝึกฝนอบรมจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง และความเจริญงอกงามทางใจซึ่งสามารถส่งต่อสิ่งที่ดีออกมาสู่ภายนอกให้กับผู้อื่นได้ ส่งผลให้การทำงานออกมาดีด้วยสุขภาพจิตที่ดีมีผลต่องานจิตอาสา ทำให้มีความพร้อมในการทำงานมากขึ้น 4) ปัญญาภาวนา จิตอาสาต้องหมั่นแสวงหาความรู้ สร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ มาประกอบการทำงานอยู่เสมอ ให้รู้จริง รู้แจ้ง ทุกแง่มุม เมื่อมีการพัฒนาทางด้านปัญญาแล้วจะสามารถใช้ความรู้ความสามารถทางปัญญาที่ตนเองฝึกฝนมาใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย

ผู้ที่ทำงานจิตอาสามีแรงบันดาลใจเป็นแรงขับเคลื่อนในการทำงานจิตอาสา ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อว่าทำดีย่อมได้ดี หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและครูบาอาจารย์ที่เป็นตัวอย่างเป็นต้นแบบที่ดี ที่สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และเห็นผลจริง มีการฝึกสติขัดเกลาจิตใจตนเองโดยการปฏิบัติกรรมฐานอย่างสม่ำเสมอ มีกัลยาณมิตรที่ดี และการเปิดโอกาสให้ตนเองได้มาทำความดี ฝึกฝนกายใจ ให้เป็นคน

คุณภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างปกติสุข ชีวิตเกิดการพัฒนารอบด้าน และเมื่องานสำเร็จจึงเกิดความภูมิใจ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองมุ่งมั่นตั้งใจทำงานจิตอาสา เป็นการยังประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมครบถ้วน

5.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม

หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม สามารถนำมาประยุกต์และนำไปปรับใช้ในการทำงานจิตอาสา ได้แก่ สัปปุริสธรรม 7, อริยวัฑฒิ 5, พละ 5, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4, ฆราวาสธรรม 4, ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4, อัตถะ 3, บุญกิริยาวัตถุ 3, ทศพิธราชธรรม 10, หลักของสติ, หลักขันติธรรม, หลักความไม่ประมาท และหลักความสุจริต

5.3 รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

การพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือ การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสามากที่สุด เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานจิตอาสา เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครหรือจิตอาสา จะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีมารยาทที่ดี พูดจาไพเราะ มีความเมตตา ปรารถอยากจะช่วย รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ทำร้ายหรือตบตีผู้ประสบเหตุหรือคนรอบค้าง รู้จักขัดเกลากิเลสของตน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ลักเล็กขโมยน้อย ยินดีในสิ่งที่เรามี ไม่อยากได้ของคนอื่น กระทำการใดๆ ด้วยความไม่ประมาท มีสติและกำหนดรู้อยู่เสมอ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่ทำให้ทรัพย์สินส่วนรวมเสียหาย มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพกฎกติกา มารยาททางสังคมและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ การไม่เบียดเบียน และการมุ่งประโยชน์ร่วมกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาการบุคลากรของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม คือ สามารถนำองค์ความรู้ใหม่ ข้อค้นพบไปกำหนดหลักสูตรอบรมการพัฒนาจิตอาสาโดยใช้คุณลักษณะจิตบริการ และคุณภาพชีวิตของจิตอาสาที่พบจากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยเสนอแนะให้หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษาฯ กรมการศาสนา มูลนิธิอาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้ จัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพุทธศาสนาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสพัฒนาจิตอาสาให้มากขึ้น ทั้งทางด้านการนำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาใช้หลักการทำงานอาสา เพื่อสร้างเสริมให้ทำงานอาสาได้ประสบความสำเร็จและมีความสุข

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิจัยในระยะยาวการวิจัยแบบระยะยาว (Longitudinal Research) เป็นการศึกษาระยะยาวที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงวัย เช่น จิตอาสาในงานประเภทต่าง ๆ กัน จิตอาสาที่มีวัยต่าง ๆ กัน อาจใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสานวิธี Mixed Method เพื่อให้ได้ผลวิจัยขยายสู่วงกว้างต่อไป เช่น 1) ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมจิตอาสาของมูลนิธิต่าง ๆ ในประเทศไทย 2) ควรศึกษากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือวิธีการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหรือเฉพาะกรณีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

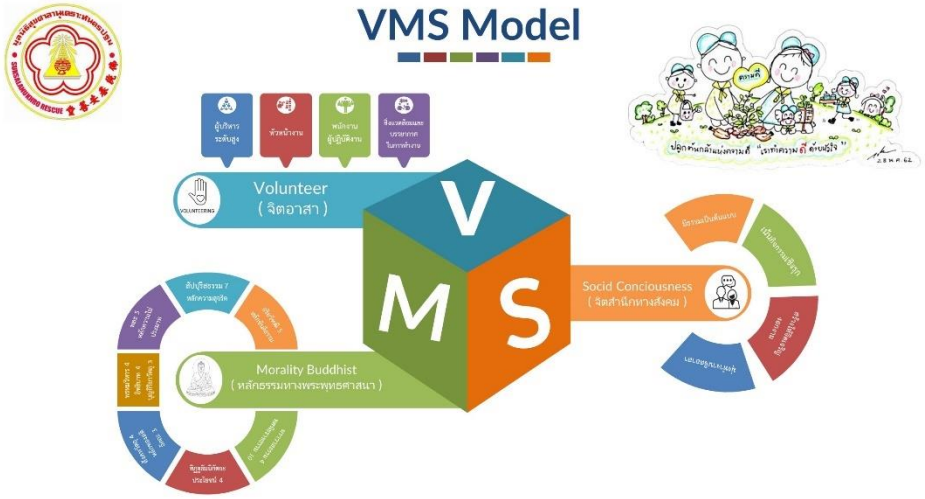
“รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ คือ

VMS (Model):

V = Volunteer (จิตอาสา) หมายถึง จิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญา เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือส่วนรวม

M = Morality Buddhist (คุณธรรมทางพระพุทธศาสนา) หมายถึง คุณสมบัติที่ดีงามของจิตใจที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนฝึกฝนอบรมตนเอง เพื่อให้เกิดปัญญาและความหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา และความทุกข์ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุถึงพระนิพพาน

S = Social Consciousness (จิตสำนึกทางสังคม) หมายถึง การตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับส่วนรวม การคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาชุมชน



รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

ภาพที่ 1 โมเดลรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธ

เอกสารอ้างอิง

คุณหญิงลักษณาจันทร เลาหพันธุ์. (2556). นายกสมาคมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวในงานวันสตรีสากล.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์.

นนท์ ธรรมสถิต. (2532). **พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอดิสัน.

นันทรัตน์ ปริวัติกรรม. (2553). การศึกษาปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ 5)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น. (2554). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อรพินทร์ ชูชม และคณะ (2559). การวิเคราะห์ปัจจัยจิตอาสาทางสังคมด้วยจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. **รายงานการวิจัย**. ฉบับที่ 105. สถาบันการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.